HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות [א] יצא קציר העומר שהיא מצוה אלא אמר רב נחמן בר יצחק כי גמירי הלכתא למישרי ילדה קראי למיסר זקינה וכיון דהלכתא למשרי ילדה לאו ממילא זקינה אסירה אלא הלכתא לרבי ישמעאל קראי לר' עקיבא ור' יוחנן אמר רבן גמליאל ובית דינו מדאורייתא בטיל להו מאי טעמא גמר שבת שבת משבת בראשית מה להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין אף כאן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין מתקיף לה רב אשי מאן דאמר הלכתא אתיא גזרה שוה עקרה הלכתא ומאן דאמר קרא אתיא גזרה שוה עקרה קרא אלא אמר רב אשי רבן גמליאל ובית דינו סברי לה כרבי ישמעאל דאמר הלכתא גמירי לה וכי גמירי הלכתא בזמן שבית המקדש קיים דומיא דניסוך המים אבל בזמן שאין בית המקדש קיים לא: אבל לא ממי הגשמים וממי הקילון: (א) בשלמא מי קילון איכא טירחא יתירא אלא מי גשמים מאי טירחא איכא אמר ר' אילעא א"ר יוחנן גזירה מי גשמים אטו מי קילון רב אשי אמר מי גשמים גופייהו לידי מי קילון אתו וקמיפלגי בדר' זירא דאמר ר' זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל [ב] נהרות המושכין מים מן האגמים מותר להשקות מהן בחולו של מועד מר אית ליה דרבי זירא ומר לית ליה דרבי זירא גופא אמר ר' זירא אמר רבה בר ירמיה אמר שמואל נהרות המושכין מים מן האגמים מותר להשקות מהן בחולו של מועד איתיביה רבי ירמיה לרבי זירא אבל לא ממי גשמים ולא ממי קילון אמר ליה ירמיה ברי [ג] הני אגמים דבבל כמיא דלא פסקי דמו תנו רבנן [ד] הפסיקות והבריכות שנתמלאו מים מעיו"ט אסור להשקות מהן בחולו של מועד ואם היתה אמת המים עוברת ביניהן מותר אמר רב פפא והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים רב אשי אמר [ה] אע"פ שאין רובה של אותה שדה שותה כיון דקא משכא ואתיא מימר אמר אי לא שתיא לחד יומא תשתי לתרי ותלתא יומי ת"ר [ו] בריכה שנוטפת מים משדה בית השלחין זו מותר להשקות ממנה שדה בית השלחין אחרת והא עבידא דפסקא אמר ר' ירמיה [ז] ועדיין היא מטפטפת אמר אביי [ח] והוא שלא פסק מעיין ראשון תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר שתי ערוגות זו למעלה מזו לא ידלה מן התחתונה וישקה את העליונה יותר על כן אמר (א) רבי אלעזר בר שמעון [ט] אפילו ערוגה אחת חציה נמוך וחציה גבוה לא ידלה ממקום נמוך וישקה למקום גבוה תנו רבנן [י] מדלין לירקות כדי לאוכלן ואם בשביל לייפותן אסור רבינא ורבה תוספאה הוו קא אזלי באורחא חזו לההוא גברא דהוה דלי דוולא בחולא דמועדא אמר ליה רבה תוספאה לרבינא ליתי מר לשמתיה א"ל והתניא מדלין לירקות כדי לאוכלן א"ל מי סברת מאי מדלין מיא מאי

מדלין

שנכנס לשביעית. כל שיש לו ליכנס לשביעית שאסור לחרוש לפני ר"ה: **מה חריש רשות.** בכל מקום: **קציר העומר.** מותר לקצור בשבת: **שהיא של מצוה.** אע"פ שמצא קצור קוצר דבעינן קצירה לשמה אבל אם מצא חרוש אינו חורש: **הלכתא למישרא ילדה.** עשר נטיעות עד ר"ה: **קראי למיסר זקינה.** שלשים יום קודם ראש השנה ואתו בית שמאי והלל וגזרו מפסח ועד עצרת: **ממילא שמעת מינה.** דזקינה אסור לחרוש: **אלא הלכתא לרבי ישמעאל.** דלא נפיק ליה מקראי דדריש לקרא לדרשה אחרינא להוציא קציר העומר: **מדאורייתא בטלו.** כלומר אשכחו סמך מן התורה להכי בטלו הלכתא: **מאן דאמר הלכתא.** דלפני ר"ה אסור: **אתא גזירה שוה עקרה להלכתא.** כלומר משום גזרה שוה דאינהו גמירו מנפשייהו משבת בטלו הלכתא הא אין אדם דן ג"ש מעצמו (ב): **כי גמירו הלכתא בזמן שבית המקדש קיים.** וכי שרו רבן גמליאל ובית דינו בזמן שאין בית המקדש קיים: **גזירה מי גשמים.** דלמא אתי למעבד מי (ג) קילון: **מי גשמים נמי אתי לידי מי קילון.** כלומר כי מדלו מינה (ב) דלא הויא מליאה נעשית ממילא מי קילון שאינו מלא וטריחא מלתא: **נהרות המושכין מן האגמים.** השתא משמע ליה מי אגמים עבידא דפסקי: (ג) **מותר להשקות מהן בחולו של מועד.** ולא גזרי דלמא פסיקא מי אגמים ואזל וטרח ואייתי מן נהר אחר: ר' אילעא אמר ר' יוחנן דאמר גזרינן מי גשמים אפילו היכא דלא פסקי אטו מי קילון מדקאמר רב אשי מי גשמים לידי (ד) קילון אתי מכלל דר' יוחנן אסר אפילו דלא אתיא לידי מי קילון לית ליה דר' זירא דלא גזר: **מיתיבי אבל לא מי קילון.** דלמא מפסקי וטרח להוציא מן העמוק הכא נמי אמאי לא ניחוש דלמא מפסקי מי אגמים: **א"ל כמיא דלא פסקי דמו.** וליכא למיחש: **פסיקות ובריכות.** חדא מילתא היא: **אם אמת המים עוברת ביניהן.** בין הבריכות הללו מותר להשקות ממי גשמים דאי פסקי מי גשמים משקה מאמת המים: **והוא שרובה של אותה שדה שותה מאותה אמת המים כו'.** שיכול להשקות רוב השדה בפעם אחת מאותה אמת המים אבל אם אינו יכול להשקות בפעם אחת מאותה אמת המים רוב של שדה אינו משקה מפסיקות ובריכות דלמא מפסיק ואזיל: **תישתי לתרי או תלתא יומי.** מההיא אמת המים ולא טרח ומייתי מאמת המים אחרינא: **בריכה שנטפה משדה בית השלחין זו מותר להשקות ממנה בית השלחין אחר.** בית השלחין שהיה גבוה והיה מעיין נובע מצדו ובצד אחד היה בית השלחין נמוך ובין אלו בית השלחין היה בצד השלחין הנמוך בריכה קטנה וכשמשקים בית השלחין הגבוה מן המעיין נוטף טיפין מן בית השלחין הגבוה לתוך הבריכה הנמוכה מותר להשקות אותו בית השלחין הנמוך מאותה בריכה אע"ג דבריכה עבידא דפסקא הואיל ומטפטף בו מבית השלחין הגבוה מים שבאו לו מחמת המעיין: **והא עבידא דפסקא.** בריכה ואזיל ומייתי (ה): **עדיין היא מטפטפת.** מבית השלחין גבוה לתוך הבריכה דודאי לא פסקא: **אמר אביי והוא שלא פסק מעיין.** המטפטף מבית השלחין גבוה לבריכה מותר להשקות מבריכה לבית השלחין נמוך אבל אי פסיק מעיין אע"ג דעדיין מטפטף מבית השלחין גבוה לתוך הבריכה אין משקין מן הבריכה לבית השלחין נמוך דלמא פסיק ואזיל וטרח ומייתי ממעיין אחר: **לא ידלה מן התחתון וישקה לעליון.** דאיכא טירחא יתירא: **מדלין לירקות.** משמע שהוא דולה מים ומשקה לירקות כדי לאוכלן בחולו של מועד: **ואם בשביל ליפותן.** שיגדלו הירקות אסור דהרווחה היא: **דהוה דלי דוולא.** דולה דליות מים לירקות וחכמים לא התירו כי אם לבית השלחין בלבד:

שלופי

אלא אמר רב נחמן בר יצחק. הא אלא קאי אהאי דרבי יצחק (ו) לעיל כי גמירי הלכתא לשלשים יום לפני ראש השנה דהיינו באילנות זקנים לא תימא דלהכי אתיא הלכתא אלא סבר רב נחמן דאיסור שלשים לפי אומד חכמים ואף החמירו בהם בדבריהם ויש דמשבשי ליה להאי אלא דרב נחמן ואין להאריך בדבריהם: **מה** להלן היא אסורה לפניה ולאחריה מותרין. ואי קשיא והא מפקינן מקרא במס' יומא פרק בתרא (דף פא:) דצריך לעשות תוספת גבי שבת בין בכניסתה בין ביציאתה להוסיפה מחול על הקודש איכא למימר ההוא פורתא לא קא חשיב כיון דלא הוי אלא כל שהוא וכי ההוא שיעורא נמי יהא מודה רבן גמליאל דצריך להוסיף: **אלא** אמר רב אשי רבן גמליאל כו'. כלומר ודאי מדאורייתא בטיל ולאו היינו טעמא כדקאמר אלא סבירא ליה כרבי ישמעאל וקא דייק רבן גמליאל מה שייכא תוספת שביעית גבי ניסוך שניתנו למשה גבי הדדי (ז) דבכל מקום שונה הני שלשה ביחד דכך ניתנו אלא ודאי למילף סמכינהו רחמנא: **בשלמא** מי קילון כו' אלא מי גשמים. מיירי בכי האי גוונא דקים לן דלא פסקי ולית בהו איסור אלא מהאי טעמא דמפרש אבל אי פסקי אית להו איסורא כדלקמן דבכל מידי דפסיק איכא איסורא משום דאזיל ומייתי ממקום רחוק כיון שהתחיל להשקות שלא יפסיד שדהו הלכך איכא לאוקמי הכא דלא פסקי:

מדלין

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"א], ב) [פסחים סו.], ג) במ"א: ממי,

הגהות הב"ח

(א) גמ' בשלמא מי קילון. נ"ב ל' הרמב"ם קילון כלומר בור עמוק וכן מי גשמים שמתקבצי' מהם אגמים וכשהגשמים פוסקים יתמו המים הבאים לאגמים ויצטרך להשקות מהם בדלי: (ב) רש"י ד"ה מי גשמים כו' כי מדלו מינה עד דלא הוי מליאה: (ג) ד"ה מותר כו' וד"ה רבי אילעא כו' הד"א: (ד) ד"ה ר' אילעא כו' לידי מי קילון: (ה) ד"ה והא עבידא כו' ואזיל ומייתי ממעיין אחר הס"ד: (ו) תום' ד"ה אלא כו' אהאי דר' יצחק דלעיל דקאמר כי גמירי כו' לפי אומד חכמים הוא ואף: (ז) ד"ה אלא אר"א כו' דבכ"מ שונה הני שלשה ביחד. נ"ב אבל רש"י ז"ל פי' במס' סוכה דף לד דאלו שלשה נשאלו בבית המדרש ושמע השומע וגרסם כסדר ששמעם:

רבינו חננאל

כי אתאי הלכתא למישרא ילדה. פי' כגון עשר נטיעות המפוזרין בית סאה שהלכה למשה מסיני לחרוש להן כל בית סאה עד ראש השנה. למישרי ילדה, להתיר החרישה לנטיעה שהיא ילדה. קראי למיסר זקינה, פי' בחריש ובקציר שלמדנו ממגו איסורי חרישה קודם ראש השנה, האיסור הזה לאילן שכבר עשה פרי ובכר זקן. ואקשינן, וכיון שהלכה להתיר החרישה לנטיעה, הלא מתוך זה אתה למד שהחרישה לאילן אסורה. והשבנו שר' ישמעאל הוא שלמד איסורי החרישה מן ההלכה דר' ישמעאל מוציא בחריש ובקציר לטעם אחר להתיר קצירת העומר בשביעית, ולפיכך הוא נצרך הלכה ללמד איסורי החרישה. ואסיקנא לה, ר' ישמעאל סבר הלכה למשה מסיני היא, פי' כי הוא מוציא בחריש ובקציר לטעם אחר, להתיר קצירת העומר, ור' עקיבא פליג עליה ואמר, לאו הלכה למשה מסיני נינהו אלא קרא, פי' מן בחריש ובקציר נינהו. ור' יוחנן אמר, רבן גמליאל ובית דינו מדאורייתא שרא להו, גמר שבת שבת [משבת] בראשית בגזירה שוה, מה ערב שבת בראשית מותר לעשות מלאכה עד שתחשך, כלומר לפניה ולאחריה מותר, אף ערב שביעית מותר עד ראש השנה, פירוש לפניה ולאחריה מותר. ודחי רב ששת, מאן דאמר הלכה, אתאי גזרה שוה ועקרה להלכתא כו'. אלא אמר רב אשי, רבן גמליאל ובית דינו סברי לה כר' ישמעאל, דאמר הלכתא גמירי לה, וכי גמירי הלכתא בזמן שבית המקדש קיים, דומיא דניסוך המים. אבל בזמן שאין בית המקדש קיים לא, ולפיכך התיר. **אבל אין משקין בית השלחין לא ממי גשמים ולא ממי הקילון.** ומקשינן בשלמא מי הקילון שהן כמו ביב המושך מים וצריך לדלות

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ז מהלכות תמידין הלכה ו סמג עשין קנט:

כח ב ג ד ה ו ז ח מיי' פ"ח מהלכות יו"ט הלכה א טוש"ע א"ח סי' תקלז סעיף ג:

כט ט מיי' שם הלכה ב טוש"ע שם סעיף ב:

ל י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מוסף רש"י

שנכנס לשביעית. שלא יחרוש בששית חרישה המועלת לשביעית (מכות ח:). וקציר של שביעית. כגון תבואה שהביאה שליש בשביעית, אתה נוהג בה מנהג שביעית בשמינית (ר"ה ט.) שאם הביאה שליש בשביעית מאז היא ראויה ליקצר ואם קצרה בשמינית צריך לנהוג בה קדושת שביעית (מכות ח:). ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות כו'. ולא דבר הכתוב אלא לענין שבת, כדכתיב ביה וביום השביעי תשבות, בחריש ובקציר תשבות בא ללמדך מה חריש אין לך חריש של מצוה ואפילו לזרוע לצורך עומר ושתי הלחם, שהרי מצוה חרוש אינו מצוה, ואף אוסרו לך בשבת, אף קציר שאני אוסר לך בשל רשות אני אוסר לך, יצא קציר העומר שהיא מצוה. שאפילו אלא קציר מצוה לקצור, ויש לך ללמוד מכאן שדוחה את השבת (ר"ה שם וכעי"ז מכות שם).

רבינו חננאל (המשך)

ולהשקות דאיכא טירחא לא, אלא מי גשמים דבפתיחה סגי ליה מאי טירחא איכא. אמר ר' יוחנן גזירה כו'. רב אשי אמר גשמים גופייהו כשפסק המטר אתי לידי מי קילון. כלומר צריך למלאות מהן בדלי במקום שנקבצו. ופליגא בהא דר' זירא דאמר נהרות המושכין מן האגם מותר להשקות מהן בחולו של מועד. ר' יוחנן אית ליה דר' זירא ואסיקנא דהני נהרות המושכין מן האגמים (דתנן) מותר משום דאגמי בבל כמיא דלא פסקי דמו. ת"ר הבריכות והפסיקות שנתמלאו [מים מערב] יו"ט אסור להשקות מהן בחולו של מועד, דחיישינן שמא יפסקו ויבואו למלאות בדלי ואם היתה אמת המים עוברת עליהן מותר. אמר רב אשי ואע"פ שאין רוב אותה שדה שותה מאותה אמת המים שרינן. מאי טעמא כיון דמשכה אותה אמת המים ואתיא לה לא חייש לפסידא, מימר אמר אי לא שתי לחד יומא שתי לתרי יומא תלת יומא. תנו רבנן בריכה שנוטפת מים משדה בית השלחין [ונתמלאה] ונתקבצו בתוכה התמצית [של] שלחין אחרא. תנינן המים המתמצין משדה בית השלחין, משקה בית השלחין אחר כל זמן שמטפטפת ולא פסק מעין ראשון. ותניא ר' שמעון בן מנסיא אומר שתי ערוגות זו למעלה מזו לא ידלה מן התחתונה וישקה לעליונה, ואפי' ערוגה אחת חציה נמוך וחציה גבוה לא ידלה מן הנמוך וישקה את הגבוה. **ת"ר** מדלין מים כו'.